





משמשים לחיבול. **מציץ סורי** – שצורתו גוש צפוף ומעוגל, לעליו שערות זיפניות ופרחיו כחולים ועליהם תמיים צהובים, והם נסתרים מטט בתוך גוש הצומח. אליהם מצטרפים צמחי סלעים האופייניים לחבל הים תיכוני: **כתלה חריפה** – שעליה המוארכים מפיצים ריח חריף במיוחד, ולתפרכתה צורת חרוט הפוך; והשורכים **דדנה רפואית** ו**שורכרן ריחני**.

בשלהי הקיץ נפגוש בשמורה את עמודי התפרכת של **החצב המצוי**; לאחר הגשם הראשון את **הסתווניות והכרכום החורפי**; ובחורף ובאביב - שפע של פרחי בר, בהם: **נרקים**, **ערויני צהוב**, **כלנית**, **נורית**, **רקפת**, **קחווני** ו**סביון**.

## בעלי חיים

עולם החי של עין פרת מגוון מאוד. יש שחיים במים או בגדות הנחל, ויש החיים במצוקי הנחל וסביבותיו.

## רכיכות

הבולט מבין הרכיכות הוא **שחריר הנחלים** – חילזון שרגיש לרמת החמצן במים, ומת כשמופר המאזן (בגלל זיהום). פרוקי רגליים **כסרטן הנחלים** – הניזון מדגניים ומדגים, בהם: **דגי חפץ**, **בינון הירדן** ו**עגלסת**.

## דו-חיים

בסבך צמחי המים מקרקרות בקול **אילניות** – צפרדעים קטנות וחינניות, הניזונות מחרקים ומבלות בעיקר על גבי צמחים. צבען ירוק-צהוב-אפור ולצדי הראש שלהן משוך פס כהה. מבין שוכני המים נמצא גם **קרפדות ונחשי מים** לא ארסיים, שמחליקים בלי קול בתוך המים.



מקוה מים בשמורה

## עופות

מבין הציפורים נצפים כאן **לבן הזה**, בצבעי טורקיז, חום ולבן, הניזון מסרטני הנחלים, מדגים ומדו-חיים, ו**שולדג נמדז**, שכשמו כן הוא: קטן, אך רגליים ומקור, ולו צבעי טורקיז, כחול, חום וכתום, הניזון מדגים קטנים. כמו כן נצפים כאן **סנונית מדברית**; **טריסטרתית** **ים המלח** – שצבעה שחור ועל כנפה כתם כתום מבריק; **זרזיר** **ים המלח**; **יונת הסלע**, שכפי ששמה מרמז שוכנת בחגווי השלע; מיני עורב: **עורב קצר זנב**, **עורב חום-עורף** ו**עורב שחור**. אך אין ספק שהבולטים ביותר והקולניים ביותר הם ה**קאקים**. קאק הוא עורב כהה כולו, חברתי ביותר, המשחר אחר מזונו בלהקות גדולות ומתמיד בקשר זוגי אחד לכל החיים. הוא אוכל-כול, מקנן במערות ובנקיקי סלע וקולני עד מאוד. הקאק הפך בשנים האחרונות למין מתפרק, המתחרה על מקורות מזון ומקומות מחייה של מינים אחרים.

מבין העופות הדורסים בנחל פרת ניתן למנות את דורסי היום **כדז**

**מצוי ועיט ניצי**, הנמצא בסכנת הכחדה בישראל, ומקנן בנחל מכמש (ויובל של נחל פרת). דורסי לילה **כלילית מדבר** – עוף בגודל בינוני בעל ראש גדול, עיניים צהובות וצבעים בהירים, הניזון ממכרסמים קטנים ומחרקים; ו**כוס החרבות** המקנן בשמורה בקירות הכביש היורד אליה.

#### זוחלים

מבין הזוחלים, רובם מדבריים, נמצא בשמורה את **נחש ארבע קו מדברי** – נחש דק וזריז, בצבע חום-צהבהב, שארבעה פסים כהים עוברים לכל אורכו מהראש ועד לזנב; **עין החתול אדמדם**; **מטבעון מצוי**; **מטבעון מדברי**; **אפעה מגוון**; **חרדון סיני**; ו**חרדון מדבר** – חרדון קטן ושמןמן, שראשו רחב ופסי רוחב כהים מעטרים את גבו ורגליו. הוא פעיל בשעות היום החמות וניזון מחגבים, גמלי שלמה וחרקי קרקע אחרים.

#### יונקים

בדרך היורדת אל השמורה, רועה, דרך קבע, עדר **צבאים**. בשעות השקטות יורד העדר אל המים, ומלחך את העשב בגדות הנחל. **שועל מצוי** – שזנבו ארוך ולבן בקצהו – פעיל בעיקר בלילה בסביבות השמורה. **דובנים**, שגם הם פעילים בלילה, משאירים את סימני פעילותם בשמורה, בצורת בורות קטנים במקומות שבהם אכלו פקעות.



צבי ישראל



שפן הסלע

**שפני הסלע** חיים במצוקים ומנצלים את הסדקים למסתור. גופם עגולגל, אוזניהם קטנות, צבעם חום ולאורך גבם פס צהבהב. השפנים פעילים ביום וניזונים מצמחים, בעיקר שיטה ושיזף. הם חיים בעדרים המורכבים ממכה משפחות.



קיר השפנים

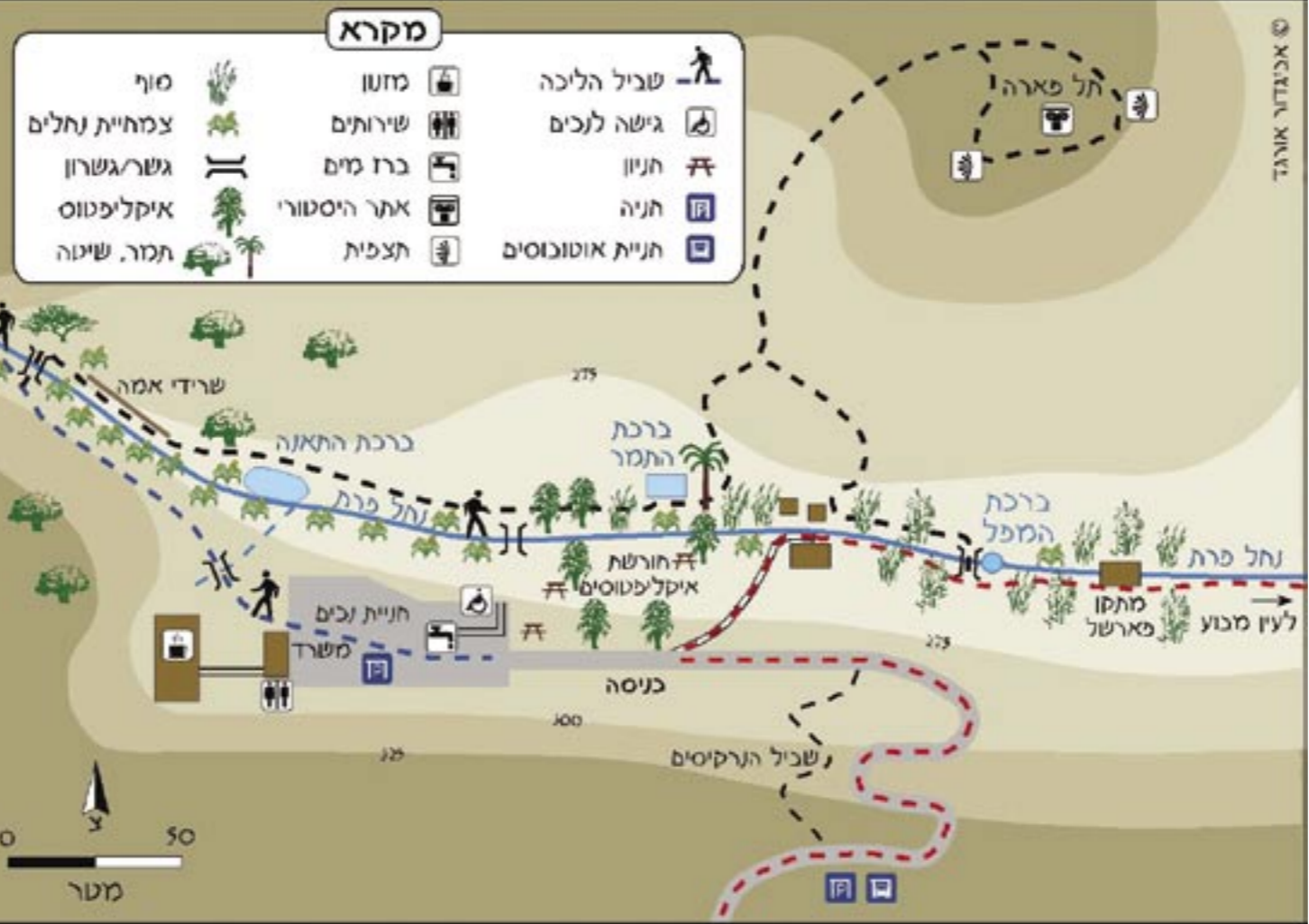
#### מזדרים במדבר

קרבתו של מדבר יהודה לירושלים הקדושה, הימצאות מערות טבעיות רבות בקרבת המעיינות ומצודות נטושות מימי בית שני, משכו לאזור מירים מתבודדים והיוו בסיס להקמת מזדרים ולהתפתחות חיי מירות באזור. בתחילה נשאו מושבות הנזירים אופי של מתבודדים, כל אחד ישב במערתו ונפגש עם חבריו למפגשים מקריים או לצורכי קיום פיזי. בהמשך הפכו נקודות מפגש אלו לאתרים שבהם פיתחו הנזירים



מנזר פאך

חיי קהילה על בסיס כלכלי משותף. מנזר פאך, הנמצא בשמורה, זוכה לתואר ראשון המזדרים של מדבר יהודה. הוא נוסד על ידי הנזיר המפורסם חריטון, שהקים עוד שני מזדרים באזור. חריטון נולד באסיה הקטנה ועלה לרגל לירושלים בראשית המאה ה-4 לסה"ג, בשל רדיפות דת. על פי המסורת הנוצרית, בעת שהלך מירושלים למקום טבילתו של ישו בנהר הירדן, לכדו אותו שודדים ואסרו אותו במערה בנחל פרת. נחש שזחל למערה הטיל ארס בכדי היין של השודדים, והם שתו את היין



ומתו. חריטון, בעזרת שולם של השודדים הקים את מנזר המתבודדים של פאך, שמזרכה היה במערה שבה נאסר, מעל עין פרת. מירי המנזר, שנוסד בשנת 330 לסה"ג, חיו איש בתאו ונהגו להיפגש רק בימי שבת וראשון לתפילה. הפרסיה. הפרכשו את ארץ ישראל מידי הביזנטים בשנת 614 לסה"ג, הוציאו את הנזירים להורג והרסו את הכנסייה כליל.

הכנסייה הרוסית קנתה את אדמת השרידים מידי התורכים-העות'מאנים, וכתנה מבנים חדשים במקומם של שרידי המבנים הביזנטיים. מנזר פאך ניטש בשנות השמונים של המאה ה-20. בשנות ה-90 של המאה ה-20 הניע לכאן מבלרוס הנזיר אנופרי והחל לשקם את המקום. יחד עמו חיים כאן כיום שני נזירים נוספים, המסייעים לו. הנזירים מתגוררים בתאים בתוך מערות במצוקי הנחל. המערה, שבה על פי המסורת נאסר חריטון, היא עתה כנסייה מעוטרת באיקונות. הנזירים חיים בצניעות, אינם משתמשים בחשמל ואינם אוכלים בשר. בלילה הם קוראים לאורו של נר שמן. הלחם שהם אוכלים נאפה במקום ואת מימיהם הם שואבים מבורות מים האוגרים את מי הגשם. חדי עין יוכלו להבחין בשרידי הכנסייה הביזאנטית שמקיפים את קברו של חריטון, הנמצא במערה קטנה בלב חצר המנזר.

הנזירים מקבלים אורחים בסבר פנים יפות, אך רק בקבוצות, בתיאום מראש עם המנזר בטלפון: 052-5399075.

#### איך מגיעים לשמורה?

מכיוון פסגת זאב: נוסעים לכיוון פסגת זאב ופונים לכיוון מחסום חיזמא. ממשיכים בכביש מספר 437 עד לפנייה שמאלה (צפונה) ליישוב עלמון. נכנסים בשער היישוב. לאחר קקיולמטר פונים ימינה (מזרחה), לפי השילוט, לדרך המובילה עד לשער השמורה ולקופה הניצבת ליזו. משם יורדים בזהירות בכביש אספלט מתפתל, שנבנה על התוואי הבריטי הישן, עד לרחבת החניה. שימו לב לגשרים ולקירות המלווים את הכביש – אלה נבנו בידי הבריטים.

מכיוון כביש 1 ירושלים-ים המלח: נוסעים מירושלים לכיוון ים המלח. ברמזור, אחרי תחנת הדלק של מישור אדומים, פונים שמאלה (מערבה) לכביש מספר 437, וממשיכים עם הכביש המתפתל עד הפניה ימינה (צפונה) ליישוב עלמון. משם ממשיכים כמתואר בפסקה הקודמת.

## מסלול הטיוול

לבחירתכם שלושה מסלולי טיול:

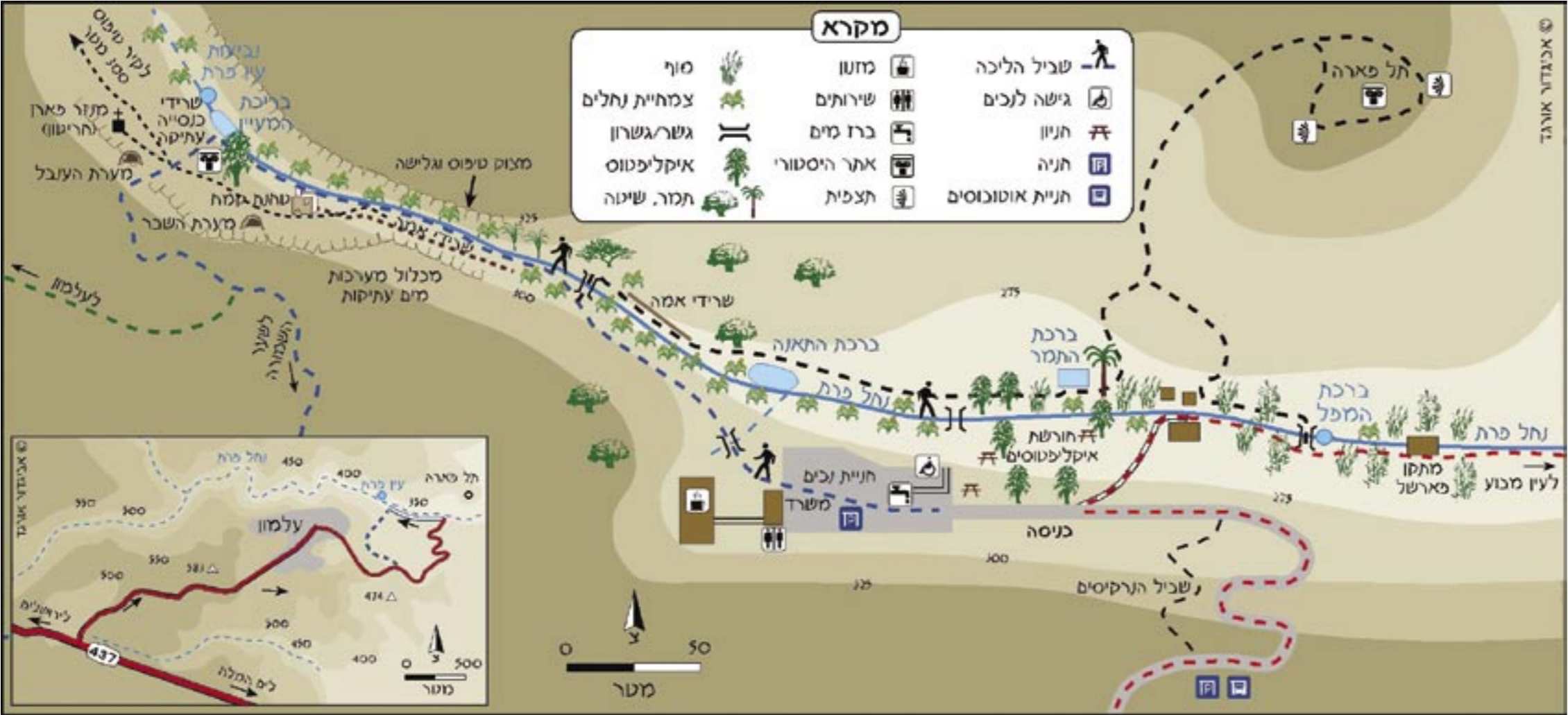
**שביל למוגבלים בתנועה:**

דרך גישה למוגבלים בתנועה מובילה מרחבת החניה ועד לחניון היום, מתחת לעצי האיקליפטוס המצלים.

**מסלול טבעתי קצר אל המנזר והמעיין (כ-500 מ', כחצי שעה-שעה הליכה):**

יוצאים מרחבת החניה מערבה, על פי סימון השבילים הכחול, לכיוון מבנה בית המשאבות ששופץ. המעונינים להגיע למנזר (בימים ובשעות המתאימים לכך) יעזבו את השביל הכחול ויטפסו במדרגות לכיוון מנזר פאך. לצד המדרגות העולות אל המנזר, משמאל, תוכלו להבחין בשרידי אמת מים מחרס, ומימין בשרידי טחנת קמח. נמשיך לטפס. משמאל נבחין ב"מערת השבר" – מערה שנוצרה כאשר סלע ענק נפל. **הכניסה למערות אסורה בשל החשש להימצאות קרציות המערות**.

אם נצפה אל מצוקי הנחל שמולנו, נבחין במערות טבעיות רבות. נמשיך במעלה המדרגות ובבחין משמאל בפתח מערה נוסף. פתח המערה עגול, דמוי ענבל, ומכאן שמה – "מערת הענבל". זו מערה גדולה מאוד, ומימין לפתחה נבחין בחלון קטן חצוב בסלע. לא ברור למה שימשה המערה הזו, אך נראה שמערות רבות שימשו כאורוות, ואילו אחרות שימשו להתבודדות נזירים, שהתאימו את המערות ופתחיהן לצורכיהם.



נטפס עד שער המנזר, משם נשקיף אל המצוק בגדה הנמדית, שגם בו מערות של מתבודדים. לאחר הביקור במנזר נחזור אל השביל הכחול ונרד לכיוון הנחל. בעת שנרד בשביל נוכל להבחין מתחתנו מימין בשרידי כנסייה יוונית-אורתודוקסית.

הגענו אל עין פרת, הנביעה העליונה בנחל.

כאן הגבול המערבי של השמורה קולטת הקהל וקצה השביל המסומן. **זהירות! הסלעים חלקים!**

נחזור לאורך הנחל. נעבור ליד שרידי הכנסייה שראינו ממעלה השביל. לאחר כמה עשרות מטרים נתחבר לשביל העולה אל מדרגות המנזר. כשנראה את בית המשאבות לפינוי מימין, ומעט לפני קיר בנוי (טרסה) משמאל, נעזוב את השביל הכחול ונפנה שמאלה (צפונה) בשביל המסומן בשחור. נחצה את הנחל על פני גשרון ונמשיך ללכת על גבי הטרסה התחתונה לפי סימון השבילים השחור. נעבור ליד שרידי אמת מים משמאלנו. ליד עץ התאנה הענק נמצאת "בֶּרַכַת התאנה". הבֶּרַכָה שוקמה בידי צוות השמורה, וניתן לשכשך בה. נבחין בשתי ברכות קטנות נוספות מעברו השני של הנחל - "ברכות הבוסתן". נרד לטרסה נמוכה יותר ונמשיך לאורכה אל עבר חורשת האיקליפטוסים. כאן מסתיים המסלול הקצר.

**מסלול טבעתי ארוך – אל תל פארה (כ-1,250 מ', כשעתיים הליכה, מומלץ לטיול בחורף ובאביב):**

המסלול הארוך ממשיך מכאן, מול חורשת האיקליפטוסים. אנחנו נישאר על הטרסה, ונמשיך על פי סימון השבילים השחור מזרחה עד לעצי התמר ולבניין בנוי אבן (בית משאבות נוסף). משם נפנה שמאלה (צפונה) למדרגות שיובילו אותנו אל "ברכת התמר". ברכה זו נבנתה על ידי הבריטים ותפקידה היה לאגור את מי הנביעה הקטנה במקום. בזמנו הייתה הברכה מקורה בנג בטון, כדי שהמים לא ייזהמו. **הרחצה במקום באחריות המתרחצים בלבד! הברכה עמוקה!**

משמאל לברֶכה נבחין בכךך סלע, אחד מרבים ששימש את הנזירים להתבודדות. נחזור ונרד במדרגות ונפנה בסופם שמאלה (מזרחה) מאחורי בית המשאבות, אל עבר עץ תמר נוסף. נעבור מימין לעץ התמר ונרד מדרגה אל עץ הלימון. לפנינו נפתח נוף הנחל.

נמשיך בשביל העולה לחורבת אבו-עוס בה נוכל לראות בור סיד עתיק וחורבה בה נתגלו ממצאים מהתקופה הכלקוליתית (4500-3500 לפסה"נ). השביל עובר מימין לחורבה אל בור הסיד. מכאן נוכל להקיף את החורבה ולרדת חזרה אל הנחל, או להמשיך ולטפס עם השביל, בעלייה קצרה אך תלולה מעט, אל תל פארה. בתל נתגלו ממצאים מתקופת הברונזה הקדומה ומעריכים שהייתה כאן עיר גדולה בתקופה זו. אפשר להבחין בשרידי חומה, ומעבר לה בשרידי בית קברות, כמו כן יש באזור שרידים גם מהתקופה הביזנטית.

מתל תצפית יפה מזרחה אל עבר הטרסות החקלאיות ששימשו את יושבי המקום, ואל עבר המשך נחל פרת. נבחין ביישובים אלון, כפר אדומים ונופי פרת. לכיוון מערב נראה את חלק הנחל שממנו הנענו, את המנזר ואת הדרך הבריטית היורדת אל הנחל.

נחזור באותה דרך עד חורבת אבו-עוס ומשם נרד לכיוון הנחל, אל מעיין הרועים ואל שני מבנים, שאחד מהם שימש לאגירת המים והשני לשאיבתם. נמשיך מזרחה לאורך הנחל עד לגשרון. נחצה את הנחל לצדו השני ונמשיך מזרחה מטרים ספורים, בדרך מסומנת באדום, עד לתצפית נחמדה על מפל קטן שיוצרים המים ועל "בֶּרַכַת המפל". אם נמשיך עוד מעט מזרחה בשביל האדום נבחין במבנה בטון "מתקן פארשלי", ששימש, ככל הנראה, למדידת ספיקת המים, והיה חלק ממפעל המים הבריטי במקום.

אבו נמצאים כעת בקצה המזרחי של השמורה קולטת הקהל. מכאן נחזור בשביל הדרומי של הנחל, המסומן באדום, עד לרחבת החניה. המבנים שנראה בצד הדרומי של השביל, מבני מגורים ומחסנים, שימשו את העובדים שעבדו במפעל המים הבריטי.

השביל האדום חוצה את נתיב המים בעין פרת וממשיך מעל הערוץ לעין מבוע.